تجوید مختصر

1446 هـ ق

ترتیب کننده: بی بی عاشیه "ظریفی"

فهرست مطالب

بسم الله الرحمن الرحيم

" خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ "

صحيح (رواه البخاری) ۵۰۲۷

ترجمه حدیث رسول صلی الله علیه و سلم

"بهترین شما کسی است که قرآن را بیاموزد و به دیگران آموزش دهد"

صحيح (رواه البخاری) ۵۰۲۷

علم تجوید

تجوید در لغت به معنی نیکو گردانیدن و در اصـــطلاح، علم قرائت عبارت از ادا نمودن هر حرف از مخرجش با رعایت آداب و صفات آن را تجوید گویند.

اهمیت تجوید

غلط خواندن قرآن یا تلفظ حروف بدون رعایت قوانین لحن نامیده میشود.

لحن به دو نوع میباشد:

1. لحن جلی
2. لحن خفی

لحن جلی حالت را گویند وقت که قاری یکی از اشتباهات ذیل را مرتکب شود:

تبدیلی حرف با حرف دیگر بطور مثال:

- ث به س تبدیل شود
- ذ به ز
- ض به ذ
- ح به هـ
- ظ به ذ

2- افزودن در تعداد حروف یک کلمه مانند:

الحمد لله ضمه حرف دال (د) یا کسره حرف ها طوری بلند کشیده شوند صدای واو و یا پیدا شود.

مانند (الحمد للهی)

3- کم کردن حرف از حرف یک کلمه به طورل مثال: (لم یو لد) درست ولی (لم یُلد) اشتباه میباشد.

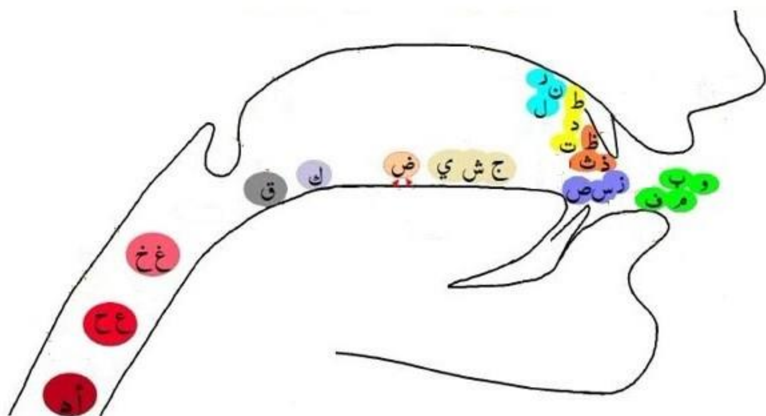
4- تغییر در حرکات یعنی (زبر و ضمه) و (زیر و کسره) ضمه، پیش وسکون به طور مثال: حرف کاف (ک) را در کلمه (ایاک) مکسوره بخواند. یا همزه (ء) کلمه (اهدا نا) را مفتوح بخواند یا هم اشتباهات یاد شده را مرتکب شود.

لحن خفی:- اشـتباه کوچک و پنهان آن اسـت که بر خلاف قواعدی خوانده شـود که به منظور زیبایی حروف مقرر گردیده اند. بطور مثال هر گاه حرف (راء) حرکت فتحه و یا ضمه داشته باشد مطابق قانون پُر خوانده میشود و اگر شخص آن را باریک بخواند لحن خفی نامیده میشود.

حکم لحن جلی: حکم لحن جلی حرام است و در برخی از مورد سبب تغییر معنی میشود.

حکم لحن خفی: این از اشتباه رقم اول سبکتر بوده یعنی مکرو است.

درس دوهم: مخارج حروف، مکان ها و اعضای که از آن تلفظ حروف صورت میگیرد مخارج حروف نامیده مشوند.

1. خیشوم فضای آخر بینی
2. لب بالا
3. لب پائین
4. دندان ها
5. لته
6. کام سخت
7. کام نرم
8. زبان کوچک (لهات)
9. نوک زبان
10. قسمت جلو زبان
11. وسط زبان
12. ریشه زبان
13. لوله خوراک (میری)
14. وتر صدا
15. لوله هوا (نای)
16. حنجره

مخارج حروف:

32 دندان انسان نقش مهمی را در رعایت تجود دارا میباشد.

ثنایا: 4 داندان (دو دندان پیش رو بالا و پائین).

رباعیات:- 4 دندان (دندان های چهار گانه پهلوی ثنایا).

انیاب: 4 دندان (دندان های پیش دارای پهلوی رباعیات).

ضواحک: 4 دندان (دندان های که پهلوی دندان های نیش دار واقع شده که در آسیاب کوچک است).

طواهن:- 12 دندان (هر آسیاب بزرگ واقع شده).

نواجذ:- 4 دندان اند که بنام دندانهای عقل نیز نامیده میشوند.

نوت: ضواحک، طومن و نواجذ را ابراس (آسیاب) نیز میگویند.

حرکات:

- فتحه (زبر) (ـــَــــ)
- کسره (زیر) (ـــِــــ)
- ضمه (پیش) (ـــُــــ)

- فتحه ئین (دو زبر) (ـــًـــ)
- کسره ئین (دو زیر) (ـٍ)
- ضمه ئُن (دو پیش) (ـــٌـــ)
- سکون (ــــــْ)
- تشدید (ــــــّ)

فتحه

به معنی زبر است که بالای حرف واقع می شود، حروف فتحه دار را مفتوح می نامند.

بطور مثال: عَمَدَ وقف عَمَد یا عَمَلَ وقف عَمَل

کسره

کسره به معنی زیر است که پایین حرف واقع مشود. حروف کسره دار را مکسوره می نامند.

بطور مثال:- شرِبَ در حالت وقف شرِب یا سَحِرَ وقف سَحِر.

ضمه

ضـمه به معنی پیش بوده، و بالای حرف واقع میگردد و بدون کش تکان و مجهولیت خوانده میشـود. حروف ضـمه دار را مضموم می نامد.

مانند: رُبُعُ وقف رُبُع

هر گاه بالای حرف (راء) ضمه یا فتحه بیاید پر خوانده میشود و هر گاه کسره بیاید باریک خوانده میشود.

تنوین: (ـًـٍـٌ) یا دو زبر، دو زیر و دو پیش را تنوین گویند. حروف تنوین دار با (غُنه) خوانده میشود.

اَبَدًا، بَطَرًا وقف بَطَرا

نوت هر گاه بالای کلمه تنوین دو زبر بیاید در حالت وقف به الف تبدیل میشـود. هر گاه بالای تای گرد (ة) تنوین بیاید در حالت وقف به (ه) هاء میشود. مانند:- سَنَةً وقف سَنَه.

سکون (ـــْـــ)

سـکون مانند دال کوچک است که بالای حرف واقع میشـود و حرف قبلی راب با هم متحرک می سـازد بطور مثال: آبْ اِبْ اُبْ

اُقْتُلْ، نَقْصُصْ، مَكْرًا وقف مَكْرَا

اِستاده زبر (ـــٰـــ) مانند الف کوچک است که بالای حرف واقع میشود و برابر نیم الف مد میشود.

مانند:- عَلَٰى وقف عَلَى، اَ لَ وقف اَلْ

اِستاده زیر (ـٖ) شکل الف کوچک را دراد و زیر حرف واقع میشود و برابر نیم (یاء ی) خوانده میشود.

بطور مثال:- بِرْقِهِ وقف بَرْقِهْ

چپه پیش (،) شکل واو کوچک سرچپه را دارد که بالای حرف واقع میشود و برابر یک واو مد میشود.

مانند:- يَدَهُ وقف يَدَه، اَمَرَه وقف اَمَرَه هایلایت برای چپه پیش است

الف مده (~)

مده به معنی کش کردن است و مد دارای سه حرف میباشد: الف مده، واو مده و (یای) مده.

- الف مده عبارت از مده است که خودش خالی و حرف قبلی آن فتحه داشته باشد.
- واو مده خودش ساکن و حرف قبلی آن ضمه داشته باشد.
- یای (ی) مده که خودش ساکن و حرف قبلی آن کسره داشته باشد.

مثال های مده:

- الف مده: ذَاتَ وقف ذَاتَ.
- واو مده:- قَالُو
- یای (ی) مده:- آنِیْ.

واو لین

لین به معنی نرمی است حروف لین دو است واولین ویا لین.

واو لین خودش ساکن و حرف قبلی آن ضمه داشته باشد، بطور مثال صَوْمًا وقف صَوْمَا.

یای (ي) لین

عبارت از (ي) است که خودش ساکن و حرف قبلی آن فتحه داشته باشد. مانند هَدَيْنَا وقف هَدَيْنَا.

شدید: (ــّـ) علامهٔ دارای سه دندانه است که بالای حرف واقع میشود و حرف قبلی را با هم مشدد می سازد. و شدید سختی را گویند. بطور مثال:- صَدَّقَ وقف صَدَّقُ

مدات جمع مد به معنی کش کردن است و مد به دو نوع است مد بزرگ (~) و مد کوچک (آ).

بطور مثال:- عطَاً وقف عطاءَا

حروف مقطعات: مقطعات به معنی جمع مقطعه است و حروف مقطعات جدا جدا خوانده میشوند. بطور مثال ا لمّ – المّص – الر- المّرَ- کهَیعص – طه طسمّ- طس – یسَ- صَ – حَمَ – حم عَسَق قَ ن

حکم حرف لام (ل): هر گاه قبل از حرف (ل) لفظ الله یا اَلّهُمَ فتحه یا ضـــمه بیاید پر خوانده می شـــودو اگر کســـره بیاید باریک خوانده میشود. مانند: پُر :- مِنْ اللهِ و باریک:- بِا الله

احکام میم ساکن:

1:- هر گاه بعد از میم ساکن میم بیاید ادغام یا غنّه میشود. مانند: وَلَکُمْ مَّا

2:- هر گاه بعد از میم ساکن حرف (ب) بیاید یعْتَصِمْ بِالله میشود. مانند:- فَدَمْدَمَ و فَدَمْدَم

3: - هر گاه بعد از میم ساکن بدون حروف (م و ب) یکی از **27** حروف دیگر بیاید اظهار می شود.

مانند: فَدَمْدَم

احکام نون ساکن:

نون مشدد همیشه با غنّه خوانده میشود. نون ساکن چهار حکم دارد: اظهار، ادغام، اقلاب و اخفاء.

1:- **اظهار یعنی** (ظاهر نمودن و واضـــح خواندن) هر گاه بعد از نون ســـاکن یا تنوین یکی از حروف اظهار بیاید، اظهار صورت میگیرد.

مانند:- وَانحَرْ، مَنْ حَرَّمَ، مِنْ غَیرِکُمْ، لِمَنْ خَشِیَّ

حروف حلقی: (ء، هـ ، ع، ح، غ، و خ)

هر گاه بعد از (نون) ساکن و یا تنوین یکی از حروف (ی – م – ن – و) بیاید ادغام یا غنّه صورت میگیرد. مانند: مِنْ وَّالٍ و اگر (ل و "ر") بیاید ادغام بدون غنّنه می شود.

حروف ادغام: ی، ر، م، ل و ن (یرملون)

اقلاب: یعنی تبدیل کردن (نون) به میم هر گاه بعد از نون ساکن یا تنوین (ب) بیاید اقلاب صورت میگیرد. مانند مَنْۢ بَخِلَ.

اخفاء: یعنی پنهان کردن نون ســاکن و تنوین هر گاه بعد از نون ســاکن و تنوین بجز از حروف (یرملون) حقلی، و ب **15** حرف دیگر بیاید اخفاء صورت میگیرد مانند: مِنْ شَجَرَةً

اماله: عبارت از میلان دادان فتحه د ـَـ به سوی کسره ـِـ و (الف) به سوی (یاء) و تنها در کلمهء ذیل اماله میشود. سورة الهود آیة ۴۱ مَجْرِهَا

سکته: عبارت از مکث نمودن و قطع صدا بدون قطع نفس: مانند مَنْ سکته رَاقٍ یا بَلْ سکته رَانَ

نون قطنی

نون کوچک است که در پایان کلمه واقع میشود و در حالت وقف نون قطنی خوانده نمی شود.

بطور مثال: عَادَنِ الْأُوْلَی وقف عَادَنِ الْأُوْلَی

احکام حروف مشدد یا ساکن: هر گاه قبل از حرف مشدد حرف ساکن بیاید خوانده نمی شود و نه هم در حالت هجا و نه روان.

مانند: اِرْكَبْ مَّعَنَا

حروف مشابه صدا:

هر گاه در یک کلمه دو حرف مشابه صدا واقع شود. هر دو حرف باید صاف و واضح خواند شود یعني تلفظ مخارج هر یکی آن رعایت شود. مانند: مِيْرَاثُ السّمَوَتِ، اَلَيْسَ الصُّبْحُ، عَزِيْزٌ ذُوا نْتِقامٍ، اِذِالظَّلِمُوْنَ، مُتَطَهِّرِيْنَ

حرکات اِستاده:

هر گاه در آخر کلمه حرکات اِستاده بیاید (ـٰـ) در حالت وقف هیچ تغییر وارد نمیشود. بطور مثال (وَضُحَي) وقف (وَضُحَي)

علامت وقف:

وقف لازم	مـ	۩	سجده تلاوت
ممنوع وقف	لا	م	ن + ب
وقف در یکی آن	∴ ∴	ا	ا
وصل بهتر است	صلے	س	سکته
وقف بهتر است	قلے	~	مد ~
وقف و وصل مجوز	ج	۞	جزء (۱/۴)

منابع:

برنامه آموزشی تجوید قاعده اقرء مدرسه و دارالحفاظ المکه

رهنمایی های اساتید محترم مدرسه و دارالحفاظ المکه

